

NAXÇIVANIN BAŞ TACI: ƏLİNCƏ QALA

publisistik poema

ELXAN YURDOĞLU

Tarixi oxudum hey varaq-varaq,
Hər bir səhifəsi sirlərlə dolu.
Oxuduqlarımdan yola çıxaraq
Gördüm qaranlıqmış tarixin yolu.

Hərə bir cür yazıb öz tarixini,
Qılıncı, qələmlə yazanlar olub.
Biri heç yazmayıb düz tarixini,
Birin tarixi yalanlar olub.

Tarixin başına oyun açıblar,
Tarix susub, amma sonra danışdı.
Harda ki, torpaqda oyuq açıblar:
Tarixə çevrilib ora, danışdı.

Torpağın üstündə yaranan tarix
Torpağın altında sirr kimi yatır.
Bir vaxt çıraqla ilə aranan tarix
İndi hər daşıyla köməyə çatır.

Mən nə arxeoloq, nə tarixçiyəm,
Onlar hər saxsının dilini bilir.
Bir sınıq küpənin gərəkdir deyəm,
Dövrünü, əsrini, ilini bilir.

Tarixçi qardaşım, tarixçi alim,
Sənin yazdığını bir də oxudum.
Qələmim kirkitdi, vərəğim kilim,
Sözdən ilmə-ilmə naxış toxudum.

Çatdım Əlincənin tarixinə mən,
Dayandım, xəyala daldım, düşündüm.
Özümə bir sual verdim: Niyə mən
Bu haqda bir əsər yazmayım bu gün?

Getdim on dördüncü əsrin sonuna,
Gördüm Qızıl Orda xanı Toxtamış
Hücum əmri vermiş öz qoşununa
Nə bir nəfəs dərmiş, nə də toxtamış.

Doxsan min nəfərlik nizami ordu,
Başında Bəy Polad adlı sərkərdə.
Təhlükə içində bu Odlar Yurdu,
Hamı bir nəfərtək müdafiədə.

Min üç yüz səksən beş... o ilin qışı,
Döyüşür Şamaxı, Gəncə, Naxçıvan.
Azərbaycanımın hər bir qarışı
Bir-bir təmizləndi işğalçılardan.

Amma savaşların öz qanunu var,
Çoxu qaçqın düşdü, qaldı yuvasız.
Düzəldi dağılıb yandırılanlar,
Bir il belə keçdi, döyüş-davasız.

Keçir xəyalımdan oxuduqlarım
Həmdullah Qəzvini belə nəql edir.
Qızıl Orda xanı Toxtamış-zalım,
Buranı dağıdır və çıxıb gedir.

Tarix hər dövrünü bir dərslük kimi,
Yazıbdır zamanın təqvimlərinə.
Hər fateh olmaqçün dünya hakimi
Daim davam etmiş zülümlərinə.

Naxçıvan min üç yüz səksən altıda
Yeni təhlükəylə üz-üzə gəldi.
Yenə də boynunu əymədi yada,
Şəst ilə düşmənlə göz-gözə gəldi.

Bu dəfə yurdumun üstünə gələn
Orta Asiyalı Əmir Teymurdu.
Qüruru, hikkəsi dağları dələn
O fateh yurduma çox ziyan vurdu.

Əvvəlcə Şeyx Həsən düşmüş qabağa,
Teymur ordusunun önünə çıxmış.
Düşmən od vuraraq hər bağça-bağa,
Hər yeri dağıtmış, yandırıb-yaxmış.

Ətrafda döyüşlər, qılınc-qalxanlar,
At kişnərtilləri, insan səsləri.
Ölənlər, qalanlar, yaralananlar,
Çoxunun bəlkə də son nəfəsləri.

Hamı vətən üçün səfərbər olub,
Yurd üçün canından keçənlər nə çox.
Yeniyetmələr də bir əsgər olub,
Şəhidlik şərbətin içənlər nə çox.

Qorxmadı, döyüşdü naxçıvanlılar,
Düşmən sayca çoxdu, qüvvəcə üstün.
Lakin Əlincətək ümid yeri var,
Ora sığındılar bir gün büsbütün.

Culfada Xanəgah kəndinə yaxın,
Əlincə çayının sağ sahilində.
Ucaboy əsgərtək dayanıb, baxın,
Adı əzbər olub xalqın dilində.

Öz övladlarını bağına basan,
Bir dağ qalasıdır-budur Əlincə.
Düşmənin başına zərblə çırpılan
Naxçıvanın yumruğudur Əlincə.

Teymur qoşunundan gah İlyas Xoca,
Gah Miranşah oğlu Əbubəkr Mirzə.
Əl atmış silaha-kəskin qılınca,
Yenə döyüşərək dözmüş Əlincə.

Sultan Əhməd oğlu Malik Tahirlə
Əlincə düşməyə sinə gəribdir.
Əmir Altun ilə, Xacə Cövhərlə
Birlikdə döyüşüb qalib gəlibdir.

Seyid Əli Orlat-Şəki hakimi
Öz ordusu ilə köməyə gəlmiş.
Qardaşın yolunda bir qardaş kimi
Canından keçməyə, ölməyə gəlmiş.

Sonralar Məhəmməd Dərviş Bərlasın
Nizami ordusu keçdi hücumu.
Əlincəni-xalqın qeyrət qalasın
Tutub işğal edə bilmədi amma.

Bərlas əl çəkmədi hücumlarından,
Gəldi köməyinə Xacə Ağbuğa.
Qırx minlik orduyla durmayıb bir an
Yürüş eylədilər bu məğrur dağa.

On dörd il vuruşdu Topal Teymurla,
Bəzən həftələrlə ac-susuz qaldı.
Bir tarix yaratdı Əlincə qala,
Elə gün oldu ki, yuxusuz qaldı.

Demək ki, beləymiş hökmü taleyin,
Tarixi yaşamaq yazmaqdan çətin.
Adları yaşayır Hacı Salehin,
Əmir Seyid Əhməd Oğul şarinin.

Düşmənin önündə sonadək dözüb,
Onlar Əlincənin qəhrəmanları.
Şərəfəddin Əli Yəzdi də yazıb,
“Zəfərnəmə”sində bu olanları.

Fəsilər dolanır, illər dəyişir,
O gedir, bu gəlir, səngimir savaşı.
Əlincə baş əymir, yenə döyüşür,
Qılınc səslərindən titrəyir dağ-daş.

Əlincə qalada tükənib hər şey,
Taqətdən düşübdür igidlər, Allah!
Düşməni hücumla səsləyirlər hey,
Məhəmməd Daruğa, bir də Firuzşah.

Düz min üç yüz doxsan doqquzuncu il,
Bezir Əmir Teymur, yola düzəlir.
Qanlara susamış zalım, əzazil
Yeni qüvvə ilə köməyə gəlir.

Aclıq başlamışdı müdafiədə,
Kəsilməmişdi burda hər kəsin əhdi.
Düz on dörd il qaldı mühasirədə,
Axır təslim oldu Əlincə əhli.

Çatdı arzusuna min dörd yüz birdə,
Əlincə qalanı aldı Teymurləng.
Qalaya çıxarkən düşündü bir də
Uzun çəkməmişdi belə heç bir cəng.

Böyük sərkərdələr böyük düşünər,
Etiraf eylədi bu həqiqəti.
Hər bir çətinliyi məhv edə bilər,
Yumruq tək birləşən xalqın qeyrəti.

Axsaya-axsaya gəzdi qalanı,
Ətrafa baxdıqca dəhşətə gəldi.
Görüb seyr etdikcə burda olanı,
Gözləri böyüdü, heyrətə gəldi.

Bildi bu yerlərin hər vətəndaşı,
Vətənçün canını verməyə hazır.
O vaxtdan qalanın qayası-daşı
Keçmiş qoruyub, tarixi yazır.

Tarixi oxuyub təkrar etdikcə,
Xəyalən yaşadım olub-keçəni.
Məğrur duruşuyla bu gün Əlincə
Bir də məftun etdi özünə məni.

Bir vaxtlar Əlincə Atabəylərin
Baş iqamətgahı olmuş deyirlər.
Çay kənarındakı bu qədim yerin
Barı-bərəkəti bolmuş deyirlər.

Şəmsəddin Eldəniz var-dövlətini
Əlincə qalada hifz eləyirmiş.
Bu sirli qalanın əzəmətini
Çox yaxşı dərk edib hiss eləyirmiş.

Dünyaya hökm edən fatehlər hanı,
Hanı yer titrədən zalım ordular?
Əlincə göstərdi kimin ad-sanı,
Zamana həkk olub zamanla yaşar.

Şair, qələmini qılınca döndər,
Çağır Toxtamışı və Teymurləngi.
Bir də bu yerlərə etsinlər səfər,
Görsünlər burdakı yeni ahəngi.

Zamanın yağışı, qarı, tufanı,
Xeyli dağıtmışdı qalanı, ancaq,
Gəlib görsən əgər indi buranı,
Qürurun Əlincə boyda olacaq.

Qalxdım pillələri aramla bir-bir,
Hər qarış tarixin nişanəsidir.
Bu gün qaladakı bərpa və təmir
Tarixə hörmətin nümunəsidir.

Hər keçid qalanın keçikçisidir,
Hər divar düşməyə bir göz dağıdır.
Əlincə bu yurdun daş incisidir,
Xalqın dar gününün dağ dayağıdır.

Addım-addım qalxdım daş pillələri,
Əsgər səkiləri danışdı, dindi.
Dedi babaların min bir hünəri,
Burda daşa dönüb uyuyur indi.

Lazım gəlsə əgər canlanar daşlar,
Yenə qılınc çəkər düşmən üstünə.
Hay versə oyanıb bu daş qardaşlar,
Qartal kimi çökər düşmən üstünə.

Duydu heyrətimi qala bürcləri,
O da dilə gəldi bir adam kimi.
Dedi diqqətlə bax, qala küncləri,
Sıldırım qayalar istehkam kimi.

Dedim tarixindən danış sən mənə,
Şanlı tarixini öyməyə gəldim.
Dedim ki, yenidən vuruldum sənə,
Dedim sənə kimi mən də yüksəldim.

Gəzdim Əlincəni qarışbaqarış,
Qala zirvəsindən baxdım hər yana.
Qaranlıq düşməmiş, Günəş batmamış
Qürurla boylandım can Naxçıvana.

Burda üç quyulu böyük kəhrizin
Buz kimi suyundan içdim doyunca.
Köksü qabaracaq burda hər kəsin,
Gəlib, görüb gəzsə qala boyunca.

Burda dağ başında yaranıb nələr,
Əl dəyirmanları, su hovuzları.
Tarixdən yadigar çox nişanələr,
Təndir qalıqları-bərəkət varı.

Üzümlüklər, bağlar, əkin yerləri...
Dağ başında nə yaratdı insanlar?!
Axurlar, otlaqlar, su mənbələri,
Bu gün də onların öz izləri var.

Ən uca zirvədə bir iç qala var,
Ora çıxıb-düşmək heç asan deyil.
Dar cığırlı yollar ora aparar,
Xalq həmin o yerə Şah taxtı deyir.

Sıldırım qayanın üzərindəki
Yaşayış sahəsi bir möcüzədir.
Başına dolanan çən-duman sanki
Gəlib Əlincəni ziyarət edir.

Qala divarları əvvəlki kimi,
Daha əzəmətlə, şəstlə ucalır.
Qala bürclərinin sirli tilsimi
Adamın ağılı başından alır.

Tanrım, buludlara salam söyləyən
Bir dağın başında bu nə möcüzə?!
Tarixi qoruyan, bərpa eyləyən,
Tarix minnətdardır hər zaman sizə.

Ən uca zirvədən baxdım qalaya,
Nağlımı, dastanımı bu gördüklərim?!
Əlincə haqqında bütün dünyaya
Yayılib səs salsın qoy bu əsərim.

Tarix öz hökmünə sədaqətlidir,
Tarix həm qanundur, həm də ki, hakim.
Tarix insaflıdır, ədalətlidir,
Onu qoruyanı yaşadıb daim.

Düzü düz, ayrını əyri yazıblar,
Mənim tariximin hökmü qətidir.
Bax, məğrur dayanan Əlincə ki var,
Dünənin bu günə həqiqətidir.

Həqiqət budur ki, vətənim mənim,
Min qanlı-qadalı savaqlar görüb.
Dosta dost, düşməne düşmən vətənim
Arxadan atılan çox daqlar görüb.

Yenə sınımayıbdır, əyilməyibdir,
Xalqımın mərdliyi dillər əzbəri.
Bu millət sözünü hər vaxt deyibdir,
Bəllidir sözünün gücü, kəsəri.

Qoy bunu dərk etsin anlamayanlar,
Əlincə qeyrətdir, gücdür, dözümdür.
Mənim beş min illik bir keçmişim var:
Əlincə zamana tarix sözümdür.

Yenə illər gəlib keçib gedəcək,
Yaşayacaq ancaq Əlincə qala!
Doğma Naxçıvanın başında taktək,
Daim parlayacaq Əlincə qala!